

Ann. I

Num. II.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUM

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium abonnementis annuum, per annum, in libris
et quaque ex Lib. 15. M. 12. Sub. 1.000.000.

Imprimatur et omne genus indicaciones pretio acquiescere refertur. Quod est in ex parte annua
Lib. 0.50 pro mense et anno 1.000.000.

Cantus missarum ad Aristidum Leonori operam, VOX URBIS ab anno.

ROMA — Via Alessandrina, 67 — ROMA

REGUM INDEX

De levibus quaevis et latibus	II. De V.
De auro et bonis monib[us]	III. Leonori
Ex Thomae Villaurio	I.
RECEPITIONE LIBORORVM	II.
ARCHAEOLOGICAS RES	III. Monachis.
ALEXANDRI BOVICINII	I. Sacerdotis.
ANTHEA (Pompe ad Ippem)	II. Angelini.
IN FORTEM "AQUAS SANCTAS"	III. T.
PROVINCIA	IV. Dicitur.
ANNUARIO	V. Proposito.
ACTA SANCTAR. SEDIS	VI. Thomas.
EPISCOPALUM COMMERCII	VII. A. sociis.
AKHIDIA	VIII.

ROMAE

EX OFFICINA FORZANI ET SOCI

M DCCC XCIV

BRUXELLOIS TYPOGRAPHI

BRUXELLES - BRUGES - GAND - MALINES - ANVERSA - TOLOSA

L'INTERNATIONALE

PARIS - LONDRES

ad Officinam Librariam Romam
in Opere nostris cudentur
Opus librarum sive libri
caesarium, eset, bonum
opus idoneum atque
tuo exemplarie

100.

Opere nostris Compositio.

Formatum (15 X 10 1/2). Edicio
libraria. In folio. In
manu.

, in-8o (12 1/2 X 8). Solutum: Lib. 3.50; numerico

formatum (15 X 10 1/2). Edicio

libraria. In folio. In manu.

formatum (15 X 10 1/2). Edicio

libraria. In folio. In manu.

formatum (15 X 10 1/2). Edicio

libraria. In folio. In manu.

formatum (15 X 10 1/2). Edicio

libraria. In folio. In manu.

formatum (15 X 10 1/2). Edicio

libraria. In folio. In manu.

CAMPAGNA DE' NORDINI PUNZONATO PER NOS VIVERI POTEST

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETUM SUBNOTATIONIS:

In Italia Lib. Io
Ubique extra . Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3

BIS IN MENSE PRODIT

ADMINISTRATOR:

ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE - Via Alessandrina, 87.

DE LITTERIS GRAECIS ET LATINIS
IN SCHOLIS ORDINIS SECUNDI

Diu multumque, et interdum acriter, hisce praesertim temporibus, disputatum est utrum retinenda an amandanda sint studia et sermonum et literarum, quibus maiores nostri in scholis usi sunt.

Res adhuc in ancipi est; non enim exigui oratores hinc et inde disceptant, et, quod mirabile videri potest, iure bono sententiam optimam utrique tueri iudicantur. Olim diremit gravia proverbium, multa scriptorum laude celebratum: *Distingue tempora, et concordabis iura*; quid si litem hanc dirimeret celebrandum quoque non mediocri laude proverbium, quod duobus unice continetur verbis: *Respice finem?* Si enim ipse negavero plures esse scientias ac disciplinas, eas praecipue, quae nostro saeculo maximae floruerunt, quae latinis graecisque verbis literisque non indigent, amens sim; sed (iustitiae ac veritati esto locus) sunt etiam non leves conditione, non paucae numero, non extraneae publicis privatisque negotiis, non a vita et salute hominum, non ab officiis et commodis et utilitatibus alienae artes et disciplinae, quibus necessarium est graeca saepe, latina semper non modo sufficienter noscere, sed etiam bene callere.

Hoc me enunciasset sufficiat, quum harum artium disciplinarumque iis, qui nostra ista legent, fortasse supervacanea, certe non necessaria enucleatio futura sit. Probe quippe sciunt, iurisperitum tanto dignum nomine fore neminem, qui romano legum iurisque fonte carere possit; itemque nec esse vere philosophum, qui scholasticum campum arare queat, graecis latiniisque litteris non subiugatis. Numquid hasce non esse archaeologo necessarias quis duxerit? Aut quis credet oratoriam et poeticam laudem se posse adipisci, Virgilio et Flacco, Homero et Pindaro, Cicerone et Demosthene non exploratis? Et quid si theologicum caelum attingamus, in quo demonstrationes dogmatum, tamquam per totidem fixa sidera, certo ac immutabili verbo scintillant? Quid Patrum Doctrinique cohors, quid ipsa Biblia latinis graecisque sermonibus usa, quibus nec apicem tollere, nec addere fas est, et ambulatorio cuivis vivo sermoni repugnant? Esto igitur geometrae, esto architecto licentia, esto physico corporum curam gerenti, esto et chimico, ut ea possit ignorare, quibus tamen ignoratis non perfectum se sciet; erunt semper qui graecis latiniisque carere nullimode possint.

Quid igitur in pueris instituendis? Rectius, meo iudicio, fit ut singulis ad decimumsexum circiter annum graeca et latina tradantur, quo tempore et qua aetate electio summa fit disciplinae, cui vitae dies reliqui commendantur, et ingenium et indoles in viam aperte pergunt, quam sententia, et mentis corporisque dispositio facilem, et caram, et utilem fore sibi persuadent.

Nimis enim crudele est adolescentibus, disciplinas, ad quas instinctu se ferri sentiant, eas inire non posse, quia, publicarum Institutionum scelere, manibus pedibusque truncati ab ineunte pueritia, elementa utriusque linguae prorsus ignorant. Nec valet afferre secundum aptitudinem, quam in elementaribus ludis praeseferunt, posse pueros a pueris secerni; ideoque hi linguis doctis, hi scientiis, hi artibus iam a pueritia addicantur. Scimus enim pubertatis annos maximarum perturbationum, non modo corporibus, sed mentibus quoque esse causas, quibus interdum, qui amphora esse coepit, Horatio perstrepente frustra, urceus exit; et, praeter omnem spem exspectationemque parentum, aedificatae domus inopino veluti turbine subvertuntur.

Peiora vero aliquis diceret, si puerorum arbitrio, atque optioni studia adeunda diceret se relicturum, et concessurum. Scimus enim pueros solatio, magis quam studio, deditos esse; scimus a labore abhorrere, et data studiorum semel optione, atque abrenuntiatione, exosam prorsus grammaticam italicam, exosam arithmeticam, et geometriam, aequae ac graecas et latinas institutiones, brevi esse abolendas.

Quid igitur, exacta sic pueritia, iuventutem ineuntes habebunt sibi proprium et vindicatum? Vacuus erit animus inanibus futilibusque assuetus, et laboris fastidiosus, ingenium rude, et fortasse (Dii prohibeant!) in hac morum aestuante licentia corruptum iam cor, vitiorumque et libidinis plenum. Ad haecne, patriae spem atque oculum, iuventutem servamus, ad haec addicimus, ad haec paramus?... Hoc unum superesset, si, qui in latinis graecisque adipiscendis anni per gymnasia trahuntur, melius in comparandis gallicis, anglicis, germanis, et quibusvis reliquis sermocinationibus adhibeantur.

Sed illa redeunt quae de altioribus disciplinis ineundis apud athenaeaa maiora superius descriptissimus; redeunt quae pro pueris ad addiscenda idiomata exterorum sive ineptis, sive recusantibus allata sunt; redeunt causae omnes, quibus impossibile est ut omnes peregrinacionibus apud gentes, quorum sermonibus assuerunt in gymnasio, destinentur. Statuendum

est igitur latinas et graecas linguas et literas in gymnasiis esse necessitate retinendas; lyceum adeuntios, aptiora studiis disciplinisque electis idiomata reliquenda. Verum illud occurrit, neque leve, exiguum nimis in gymnasiis et e gymnasiis hauriri quoad cultum et usum utriusque veteris sermocinationis.

Factum non nego, sed facti aerumnosissimi causae non rei, non linguae, sed rationi tribuendae videntur. Invaluit quippe mos adducendi in ea studia animos ab ignoto ad ignotum, ignotum autem ex ignoto adipisci cuique, etsi egregiae indolis puero, difficillimum est. Atque hinc illud pene incredibile fieri videmus, scilicet iuvenes, qui ultra septennium anno in latina incubuerunt, latinae elucubrationis paginam proprio marte creatam impares et impotes ad edendum; et si ediderint, latinis quidem vocabulis exarata dabunt, non autem latina mente conceptam.

Quoniam igitur portum attigimus, vela contrahamus, et, quasi philosophice dixerimus, ad eam, quae argumentationis conclusio est, veniamus. Hinc: I. Neque graeca neque latina sermocinatio, neque graecae neque latinae literae a gymnasiis amovendae sunt; retinendae autem in lyceo pro iis tantummodo, qui se sponderint studiis, quibus ipsae necessariae sunt.

II. Methodus, qua illa duo idiomata in gymnasiis traduntur, ita a fundamentis instauranda est, ut ignotum per notum tradatur, et quod servile et laboriosum studium est, exile, exsangue, futile, totum memoriae demandatum et spinosis praecepsusculis comminutum, studium fiat non memoriae sed mentis ministerio provehendum, idemque liberum, plenum, brevibus, iisque universalibus, praeceps contentum.

Quae ego omnia non temere edixi, sed praxi probata scribo. Annus enim iam satis et super est ut etiam mediocris ingenio, optimus tamen voluntate, adolescens eo deveniat ut, quae, exempli gratia, italicice inopina dictantur, ea nullo lexicorum auxilio, nulla grammaticarum ope chartarum, currente rota et calamo festinante, non latinis verbusculis, sed et latine sentiat, et latino more ac romana dignitate conscribat.

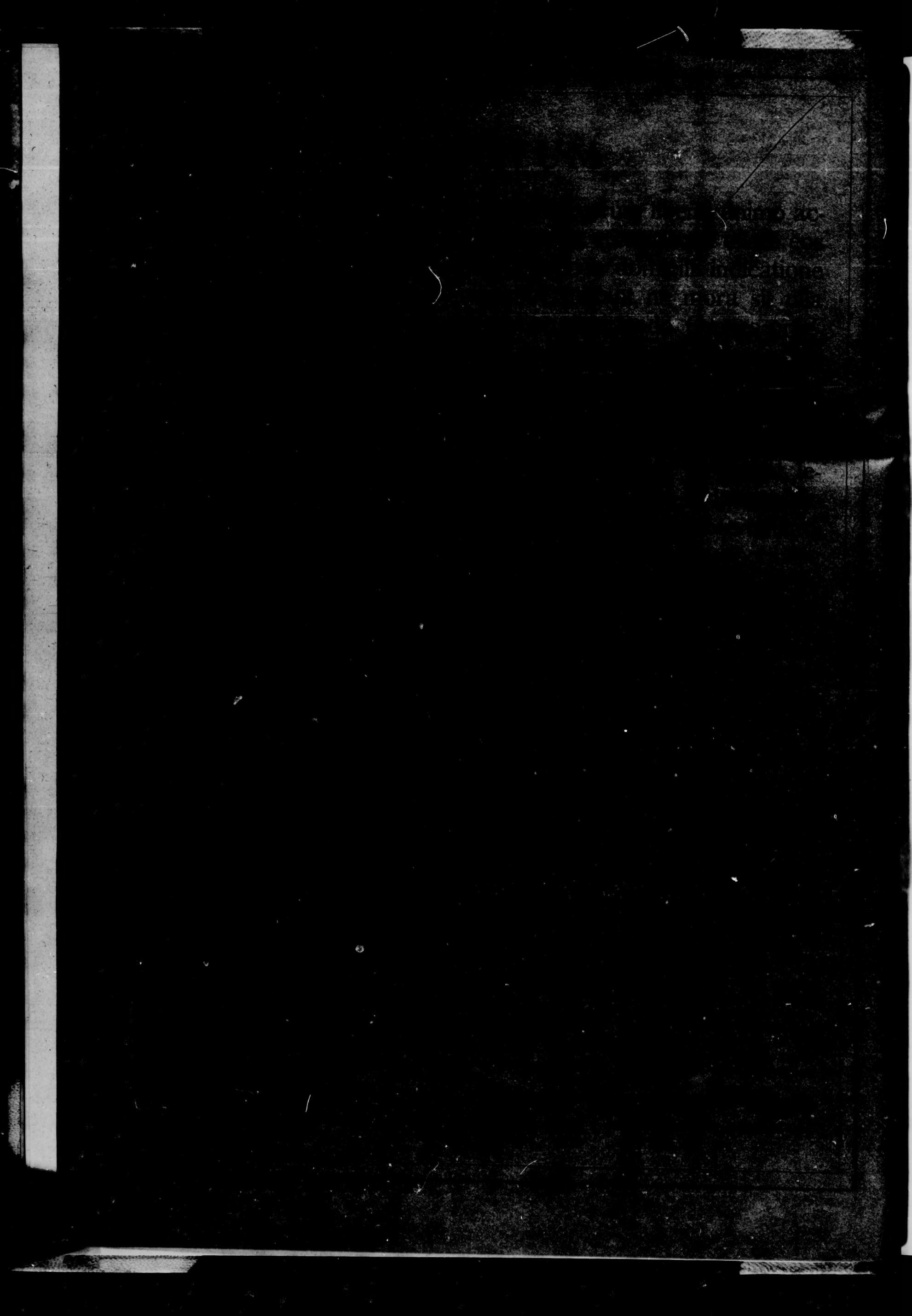
H. DE VECCHI-PIERALICE.

Forsan et haec olim meminisse iuvabit,
Durate et vosmet rebus servate secundis.

(VERG., Aen. I, 203, 207).

Committunt eadem diverso crimina fato:
Ille crucem sceleris pretium tulit, hic diadema.

(Iuv., Sat. XIII, 104).

vinculo inter se coniungerentur, labores et calamitates pro patria, cruciatus et supplicia pro religione sustinerent, ad admirandas imitandasque maiorum vel in pace vel in bello res gestas converterent animos. Quod si verum illud est, ut nemo dubitet: *verba movere, exempla trahere*, nonne vehementius animi sensus promit atque ad rem gerendam inducit statua, tabula picta, simulacrum, monumentum quodvis spectandum, quam oratio perfecta, quae tantum saepe temporis manet in audientium mente, quantum in auribus afflatus aëris? Romani quam maxime maiorum imaginibus exhibendis pueros instituendos virtute curabant, ut fortes aliquando facti illorum vel domi vel militiae res gestas imitarentur, ad rationis normam dirigerent vitam, pro se suisque tuendis gravissima susciperent pericula animosque in dies confirmarent. Non sumus ii qui missas faciamus litteras, sed cum Eugenio Müntz postulamus ut opificum artes locum, quem ex recentioribus gentibus dederunt nationes, septem triones spectantes, pro dignitate sua apud nos ceterasque gentes habeant si saluti reipublicae, si civium commodis, si religioni et fidei providere nobis curae sit.

HENRICUS LAMBIASI.

DE THOMA VALLAURIO

PERBREVI temporis spatio mors atra manu arripuit duos viros celeberrimos, scilicet Thomam Vallaurium et Didacum Vitriolum, quanta iactura litterarum vix dici potest. Verba imprimis de Thoma Vallaurio faciam, amoris et veteris amicitiae causa erga hominem omnibus laudibus dignissimum.

Neque tamen multa dicam, commemorabo tantum eius studium invictum in latinis litteris, quas pertractavit mirum in modum usque ad vitae exitum. Illius, qui princeps omnium bene latine doctorum aevi nostri non modo ab Italibus sed ab externis salutatus est, mortem omnes lamentantur, et praesertim hisce temporibus, quibus usus latinarum litterarum negligitur; quare haud temere Vallaurius noster solitus dicere, ludens, « paucis post annis perrara bellua erit homo latinas edoctus litteras! » Ex amplissimis et quamplurimis viris qui ab exordio huius saeculi in Italia flouere latinis pollentes litteris, quique fuerunt: Laureani, Marchi, Massi, Morichini, Rezzi, Tongiorgi, Angelini Romae; Boucheron, Provana, Regis, Vernazza in Subalpinis; Borda, Brambilla, Lanfranchi senior, Mai, Morcelli in Insubria; Corradini, De Vit in Venetis; Costa, Gagliuffi, Poggi, Sanguineti in Liguribus; Cantini, Silvestri in Etruria; Ferrucci fratres, Liverani, Ronchi, Schiassi in Aemilia; De Minicis, Gambini, Lanzi, Pianesi, Polidori fratres in Piceno; et Ferrini in Umbris; Ciampitti, Palombo, Mirabelli, Viglioni in Neapolitanis; et Vagliga in Siculis; perpauci etiamnum supersunt, quos inter eminet Iacobimus Pecci (modo Leo XIII.).

Thomas Vallaurius Clusiae Pesiae in Subalpinorum regionibus anno MDCCCV ortus, ab ineunte aetate eo ardore latinas arripuit litteras, ut sibi animos moderatorum devinciret. Erat enim in adolescentulo ingenium acre et experrectum, et memoria valde firma. Ad haec indoles suavis et voluntas perdiscendi fere ad prodigium.

Augustam Taurinorum a parentibus missus, potiora studia arripiendi caussa, praceptoribus usus

est praestantissimis, qui in Subalpinorum metropoli florebat. Inter quos praecipue multarum litterarum copia, et praesertim per quam nitide scribendi ratione Carolus Boucheronius, scriptorum latinorum aetatis suaee princeps, animos iuvenum ad latinam linguam excolendam urgebat. Vallaurius noster, eo adhortatore et duce, totis viribus scriptorum augusteae aetatis perlegere tam sedulo coepit, ut nil magis; et difficile dictu est quantum diligentiae, quantum laboris in iis studiis contulerit. Vix septimum attigerat et decimum aetatis annum, et magister ad latinas litteras tradendas efflagitatus, munus ea praestantia est aggressus, ut ad id natura plane conformatus videretur. Eo studio discipulos amplectebatur, quo parentes filios; solitus enim dicere magistros in locum parentum succedere. Si vero in iuvenes offendisset qui litteras fastidirent, ne parentum spes irrita tandem caderet, aperto animo iis aiebat: Filii mei, nefas est invita Minerva studiorum curriculum arripare; potius militiae nomen date, eritis ferme patriae utiliores.

Discant praeceptratores illi qui vix laurea donati, ne dicam arrepta, litteris vale dicunt, ac tantum luci caussa adolescentes docent. Vallaurius fere ad vitae exitum haud se abstinuit a litteris; sed diligenter eas pertractare, quaeque potiora essent excerpere, disponere, memoriae tradere, et hac docendi ratione ingenia acuere; etiam discipulos domum suam accersere, quandoque eos inducens ad disputationem, ut aemulatione incitati, brevi periti evaderent. Inter hos gaudeo commemorare Io. Baptistam Gandinium, Vincentium Lanfranchium, Osvaldum Berrinum, qui splendorem dignitatemque latinarum litterarum prorvehunt in exemplum.

Vallaurius etiam, forsitan nimio ardentis pectoris, quibusdam obstitit, qui Ciceronem hominem loquacem, garrulum, rabulam, philosophum nequam, affirmare audebant. Impia dicta, ipse, ob maximum studium erga auctorem summum qui aevum suum immortalibus scriptis illustravit, invictus retundit, profligavit. Quare Itali non modo sed externi, salutatoris tesserulis, epistolis et scriptis editis, viro nostro Tullianae dignitatis vindici gratulati sunt.

Nec minus de latinis litteris merentissimus propter opus improbi diuturnique laboris, scilicet: *Lexicon totius latinitatis*, quod invicta patientia, acerrima sagacitate, mira sollertia ad unguem exactum, studiosae iuventutis commodo edidit. Praestantissima etiam protulit monumenta quae magni praesidiis historiae litterariae Subalpinorum pro certo sunt. Nec *Historia de Lyceis maximis* in Subalpinis praetermittenda est, nec *Historia Domus Sabaudiae*, nec *Descriptiones, Narrationes* quasque interdum italice pertexit perpolito stylo; quare Academia Florentina italicae linguae tuendae illum suos inter sodales cooptavit. Edidit orationes innumeratas quas habuit in Lyceo Maximo Taurinensi studiis auspicandis, in quibus scriptis doctrinae praestantiam, uberrimam dicendi copiam inspicias et quamplurimam rei historicae messem veterum monumentorum et latinorum scriptorum notitiam, ut facile auditorum animos raperet, atque ad ea studia inflammaret. Quapropter litteratorum conventus Italiae immo Europae inter socios illum cooptarunt, tum principes eum equestribus insignibus condecoravere. At quid dicam Vallaurium decoratum? Num ille egebat honoribus?

Satis ei fuit quod collegae et discipuli numisma cum eius effigie anno quinquagesimo magisterii sui cusum voluerunt, et id reverentiae et amoris pignus Vallaurius pergrato animo exceptit, cunctis aliis antepponens honoribus.

Sed de eius eruditissimis orationibus verba faciemus, quas o utinam adolescentes potiusquam per frequentissimas urbium vias vesanientes iterum atque iterum vagantes, vel in conventiculis etiam adulta nocte, fallendi temporis caussa, abditi, domi potius studiis pro viribus intenti, quandoque perlegerent! Perlegerent etiam, hoc studio incitati, latinos scriptores maxima diligentia! Quid postrem dicendum de historia litterarum latinarum, quam licet perpaucis explicata chartis, de romanis scriptoribus, quisque in suo ordine, iusto iudicio, eruditione singulari, nitidoque stylo contextam absolvit? quaeque licet ad philologiae studia, ut aetas nostra exposcit, non omnino comparata, attamen exstat, et exstabit certum Vallauriana sapientiae documentum. Quid demum de latinis titulis, quos innumeratos condidit, ob incorruptam latinitatem perspicuis? Tot inter labores consuluit etiam prosperitati patriae suae, et saepius ope et consilio praesto fuit. Delectus orator legibus ferendis a Vicodunensibus, inde tandem, Guidone Baccellio universae rei litterariae moderatore, senator dictus, Vallaurius nil suavius sibi duxit praeter titulum doctoris decurialis Lycei Maximi Taurinensis, ubi ultra quinquaginta annos latinas tradidit litteras.

Gravem interea per molestemque ex fracto foemore dolorem rara animi tranquillitate tulit, quo minus pedem domo efferret prohibitus, non conqueri auditus, studiis tamen sibi familiarissimis, ob miramentis luciditatem et memoriam usque ad exitum valde firmam, vacavit. Interdum cum amicis familiarissime per litteras conversabatur, facetus aequaque suavissimus.

Tandem mors quae

*aequo pulsat pede pauperum tabernas
regumque turres...*

quidem Vallaurio nostro diem statuit supremum. Mortis nuncio, vir paratissimus, haerede testamento dicta Academia Scientiarum Taurinensi, sine querela, fortiter, sancte decessit, ab universis defletus.

Fuit Vallaurius statura procula, nec senio inclinata, vultu ad severitatem composito qua quemque primitus illum adeuntem exterrebant, sed quicumque loquebatur cum eo, amicum optimum, festivum, salebrosum facile experiebatur. Viri nostrates tum exteri et principes Augustam Taurinorum cum diverterent, Vallaurium de facie noscere, cum eo colloqui, sibi pergrandem honorem duxer.

L.

RECENTIUM LIBRORUM QUI SUNT DE LATINIS LITTERIS NOTITIA

HUMANISSIME lector, qui tecum latinitatis amore incensus, id pro explorato habes, Romanarum rerum studium non modo non negligendum ab Italibus, verum maxima cura fovendum esse, ut optimum ingenii nostri et doctrinae incrementum, visne interdum, me duce, in litterarum latinarum palaestram oculos convertere ad eos spectandos, qui pro latinitate nobili pugna digladiantur?

*Suave mari magno, turbantibus aequora ventis,
E terra magnum alterius spectare laborem.*

Scio quid respondere habeas, nempe optimum quidem consilium esse ut notitia identidem huius ephemericis lectoribus praebetur eorum librorum, qui vel in Italia vel apud exterias gentes quotidie eduntur de rebus latinis; at rem esse non ita levem neque parvi laboris; quem quis humeris suis sustinere valebit? Audio; ita profecto sese res habet;

DE ARTE IN BONIS MORIBUS⁽¹⁾

QUUM vetus bonarum artium disciplina ab operosis abhorreat artibus, frustra, ut scribit Eugenius Müntz, humanum genus bene moratos cives ab eis desideret, nisi inter se nexae et coniunctae sint. Artis enim si considerabimus principia eiusque persequemur incrementa, animos hominum initio inveniemus immanitate barbaros, sine legibus, sine imperio, sine doctrina, ad ea solum intentos, quibus, ut cetera animantia, corpus alitur et augetur. Ubi primis necessitatibus consultum est et iucundioris vitae desiderium stimulos animo admovit, ad negotia primo quae lucri causa tractantur et commercia capessenda animi corporisque vires adhibitas esse constat; mox animus, nobilis sensim factus, specie pulcritudinis parta, mentis aciem acuere coepit, ut operibus manu condendis pulcherrima naturae exempla imitaretur. Graecorum natio, qua nulla beatior, divina providentia una ex ceteris gentibus potissimum delecta est, ut bonis excolendis artibus homines erudiret, altiusque in pectora omne virtutis genus imprimeret. Ecquis enim ignorat quibus quantisque Delphorum templum fuerit ornamenti ad Numinis cultum honestatum? Quid enim ob hanc artium multitudinem consecabantur nobilissimi artifices illi, qui in opere marmoreo nihil antiquius habebant quam ut divini auctoris virtutes perfectissimas modo nostro imitandas sub oculos ponerent? Olympiam si parumper circumibis, ducum, luctatorum, cursorumque statuis passim occurses, quae quam exprimunt virtutem in iuvenum animos infundant, eorumque confirment facultates; in templo omni tempore celebratum cum fueris ingressus, de Iovis simulacro, opere Phidiae perfectissimo, numquam deices oculos.

Eiusmodi disciplina, quamvis bonos reipublicae afferret fructus, Graecis tamen non fuit satis: feminae enim eam desiderabant educationem, qua filios ad maiorum instituta et civitatis dignitatem erudirent: magnificum itaque exstrui Pericles iussit locum, παρθενών, quem puellae, ut lenissima virtutum genera olim pueris inicienda, modestiam, pietatem, fidem, religionem ex eis perciperent fictis imaginibus spectandis observandisque, candida cum veste celebrarent. Verum opificum operibus factum est ut civilia bella desisterent, arma sumerentur in hostes, bonis privatis publica praeponerentur, partium disparitates tollerentur e medio, et in integrum antiqua religionis fides, interdum superstitionibus corrupta, vigeret florentissima. O fortunata natio, qua filios pepereris dignos qui posteritati traderentur!

Quid de Aegyptiis, quorum ingentes moles ad artis praecpta in urbem orbis terrarum dominam victricibus armis importatae, qui cultus humanus civilisque apud eosdem fuerit clara et firma dicunt testimonia? Litterae hieroglyphicae, quibus per figuram animantium sensus mentis ipsi effingebant, multa saecula obscurae, nostris felicissimis temporibus explicatae, luce clarissimis

manifestant, quibus vinculis bonae cum operosis artibus fuerint coniunctae.

Romani, barbaria deposita, quamvis novissimi arriperent ingenuas artes, brevi tamen tempore tantum in eis fecerunt progressum, ut Graecis ipsis conflarent invidiam. Graeci enim, specie rerum eximia capti, ad singularem quandam summae perfectionis imaginem ita contulerunt studium, ut, ceteris ferme neglectis, quae ad vitae usum et commoditatem pertinerent, artibus operosis fere omnibus manum adipere gravati sint; Romani, minore quidem ingenii celeritate praeediti, rerum tamen peritia praestantiores, quae ad amplificationem rerum suarum conducebant, naturae inservientes, sibi suo quasi iure sumpserunt. Nullus enim fere est romani imperii terrarum angulus, in quo vel ductus aquarum, vel derivationes fluminum, vel agrorum irrigationes, vel moles oppositas fluctibus, vel portus manu factos, vel vias saxo quadrato stratas, vel pontes, thermas, theatra, cetera quibus Romanorum virtus floruerit non invenias. Quae aut vi tempestatis aut terrae motu aut vetustate ceciderunt, reliquiis suis monumentorum amplitudinem facile demonstrant. Optime igitur Tolstoi⁽¹⁾ vir litteris et doctrina insignis scribit: quo maior civium numerus ubiorem percipit fructum, eo magis opus arte perfectum placere. Brunetière autem, vir celeberrimus, in opere quod inscripsit: *L'art et la morale*⁽²⁾, affirmare non dubitat artem, quae per se tantum exerceatur, neque appetitus moveat neque animi sensus, etsi insignis sit artifex, id agere et moliri, ut necessario boni corrumpantur mores. Quae quidem sapientissimae utriusque scriptoris sententiae Graecorum et Romanorum ingenii studiisque exacte respondent.

Quod si aevi, ignorantiae nota inusti, quod medium nuncupatur, paulisper exquiramus atque investigemus opera manu facta, tantum abest ut operosae artes iis temporibus remiserint, ut etiam munere et officio suo bene functas esse fateamur oporteat. Quam multi artium studiosi aetatis mediae coenobia visere, turres contemplari, aedes cathedrales perspicere, municipii domus diu oculis et animo perlustrare numquam se gravatos esse dicunt! Singulae enim civitates, istis monumentis instituta privata et publica proferentes servantesque, nobilissima posteris tuendae reipublicae et religionis exempla tradiderunt. Illa duo quae Aegypti, Graeci, Romani in artibus excolendis assecuti sunt, aetatis mediae artifices semper in mente habuerunt: eorumdem temporum homines omni imbuere virtutum genere et ad memoriam posteritatemque monumenta prodere, quibus vel remotissimae aetatis homines Christi praesertim praecepsis et bonis semper moribus instituerentur. Utrumque posteriorum omnium consensu felicissime obtinuerunt. Figurae enim, imagines, statuae, simulacra ab eis descripta, sive ad religionis studium sive ad patriae amorem fovendum addicta et consecrata, mentes vel angustissimas adeo pervaserunt, ut a qualibet in re publicam coniuratione cohibe-

rent cives, eosdemque a scelere deterrerent atque audacia summa et fiducia perfunderent animos. Quae autem fuerit apud eos in Deum religio, in parentes pietas, in praesules oboedientia satis inter omnes constat: itaque in Concilio Arasensi an. MXXV. illud enunciatum est: tabulas pictas evangelium esse illitteratorum hominum.

Ab saeculo iam exacto Ioannes Iacobus Rousseau, quod Romani orbis terrarum potiti, liberales victarum gentium artes in Italiam importaverint, lamentabili voce conquestus est; proinde ac si earum progressus ad bonos corrumpendos mores et ad ipsius reipublicae interitum summovere contulerint. Vehementer errat, quum tribuit arti quod avaritiae, luxuria est et ambitionis. Quaedam enim tabula eleganter picta, statua vere elaborata, grave augustumque monumentum publicum quod de civitate, de religione benemerentium commemoret laudes, nonne arcanam quandam excitant admirationem, quae ad proprias excolendas virtutes adhortetur vel inscuentes posteros? Num negari potest cum arte libertatem et virtutem consentire? Sed occurritur: si qua natio vera pace frui velit, prompta semper ad bellum sit et parata, ob eamque rem ubi exacuuntur arma ibi artes conticescant oportet. Ut antiquorum temporum omittam exempla, nonne in Gallia, in Germania, in Italia, aetate media, quando vehementiores certabantur pugnae, amplissima exstiterunt aedificia, quibus nationes, civitates, gentes ad quas pertinent, aeterna adhuc laudum memoria celebrantur? Nonne Florentiae, Senae Iuliae et in aliis clarissimis civitatibus, tempore quo Guelphorum atque Ghibellinorum partes acriter inter se de imperio contendebant, ad maximum honorem artes sunt provectae?

Arti igitur tribuendi non sunt depravati corruptique mores neque imminuta erga patriam pietas, quum eius tota vis et natura in divino quasi impetu contineatur. Quod si ea non semper a se propulset quae virtuti et humanitati opponuntur, ut illecebris interdum opem ferre videatur, delapsi in vitia saeculi pravam consuetudinem in artem paulatim veneno irrepisse dicendum est. Neque secus se res habet. Artes enim qui recte intelligit, non potest cum elegantiae doctrina quam aestheticam appellamus non commiscere et confundere ut unum idemque sonet. Quis est enim sanae mentis qui aestheticae a quavis vel minima macula abhorrenti vitia et turpitudines adscribere velit? Nobis equidem graviori vertit detrimento penicilli et scalpi fabrilis negligentia, sive bonorum morum commoda spectantur sive utilitates quae ex negotiationibus et commerciis percipiuntur. Nostris nihil secius legum auctores de litteris adiuvandis anguntur maxime et excruciantur, neque in re acquiescentes litterarum studia in animos vel ineptissimos omnibus modis inserere conantur, pingendi et sculpendi artem obliti, honestis pictorum factorumque desideriis contradicere non dubitant, nedum vim et auctoritatem tribuant. Verum enimvero artifices praemii, beneficiis, gratia a reipublicae administratoribus donati, tacitis suis signis omni tempore effecerunt, ut mira quadam concordia in communem hostem cives

(1) Vide, sis, ephemerides *Revue Bleue*, III non. iunias, a. 1898; atque *Minerva*, mense iulio, a. 1898.

(1) Qu'est-ce que l'art?

(2) In pag. 28.

ctiones exhibendas curavit. Qua in re illud inter cetera laude dignum est, quod optimo exemplo Marchesi latina lingua opusculum suum conscripsit. Equidem iis omnibus, qui apud nos de latinis litteris nonnulla scribere cogitant, auctor semper ero ut latino sermone utantur, qui quasi patrius est nobis et in consuetudinem nostram omni cura revocandus. Sic et dignitatem nostram tuebuntur et exteris gentibus se facilius legendos praebent.

Consilium erat, benigne lector, de pluribus aliis operibus hodie tecum sermonem iniicere, h. e.: a) de latinarum litterarum historiis recens editis; b) de latinis quibusdam carminibus; c) de novissimis latinarum scriptorum editionibus; d) de linguae latinae grammaticis duabus nuper ex germanico in italicum sermonem conversis, deque locutionum quodam indice (*Fraserio metodico della lingua latina*) non sine laude impensis suis edito a Petro De Blasi.

Sed satietati tuae occurrentum arbitror; igitur omittam in praesens quae paraveram, in alias numeros, si tibi placet, dilaturus.

FR.

ARCHAEOLOGICAE RES

URbis aeternae vox per hanc ephemeridem fere undique divulgata plena omnino atque efficax erit, si litterarum et bonarum artium commentariis vox quoque romanae veteris maiestatis adiiciatur. Quapropter aliquid de doctrina antiquitatis hic delibare opportunum maxime visum est; et lectoribus commentationes quasdam de rebus archaeologicis, praesertim romanis, ante oculos ponere.

At si Urbs tota sanctuarium venerandae antiquitatis appellari potest, neminem profecto latet celeberrimos in Urbe locos *Forum romanum* et *Palatium*, veterum etiam consensu, esse iudicandos.

In Foro enim insignia monumenta, romanae historiae testimonia veneranda, fracta adhuc loquuntur; ibi populus terrarum orbis dominus comitia agebat, ibi Curia in qua senatorum concilium quasi coetus regalis adparuit, ibi denique templo, basilicae, rostra, fornices et triumphales tituli, qui res gestas toto orbe illustres posteris tradiderunt.

Nec minore admiratione digna monumenta proxima Palatina existimanda sunt. Palatium revera incunabula ipsa Romanae urbis exceptit et, muro Romuleo circumdatum, quasi acropolis altera veteris civitatis aetate regia et liberae reipublicae temporibus exstitit. In Palatio fundator ipse romani imperii lucem aspergit, et ibi post Actiacum proelium, rerum omnium potitus, domum suam instituit ut urbis aeternae novus conditor videretur.

Ita tamen Fori romani nobilitas imperiali domus palatinae magnificentia crevit, ut vere de hac nobilissima Urbis regione dici possit quod de Athenis scriptum est: «Quacumque ingredimur in aliquam historiam vestigium ponimus».

Sed loci splendor tot post elapsa saecula, tot post discrimina rerum pene evanuit; et quae signis, marmoribus, titulis, aedificiis cultu nobilissimo exstructis admirationem excitabant, nunc rudera informia nos ad rerum humanarum inanitatem meditandam potius movent.

Aetatis mediae etrum antiquarum ignorantia amota, et humaniore renascente cultura, Romani pontifices, studiorum omnium vindices ac patroni, ad romana monumenta servanda animum appulerunt; recentiore autem aetate etiam romani Fori aedificia sollerti studio tuenda curaverunt. Et memoria dignae prorsus sunt effossiones iussu Pii VII, Gregorii XVI, Pii IX susceptae, quibus scientia de aspectu et dispositione celeberrimi illius loci magnam revera utilitatem recepit.

At magni momenti procul dubio fuerunt effossiones a reipublicae litterariae moderatoribus sub-

enim non solum aedificiorum forma clarius innote- scet, sed Forum ipsum maiestate sua magis vene- randum et quodammodo redivivum putabimus.

Quod in Foro praeterea nunc agitur, iam in proximis Palatini montis aedificiis coepit erat; et magis magisque ibi factum iri spes nobis affulget.

Quapropter ephemeridis nostrae lectoribus rem omnino gratam peracturum me esse existimo, si de rebus archaeologicis scribens, praesertim de Fori romani et Palatii monumentis commentationes quasdam, tabulis etiam adiectis, cum tempus erit, exponam.

Quin imo titulos epigraphicos quandoque illustrare et inscriptiones illas graphio exaratas, quae vulgo *graffiti* appellantur, etiam interpretari operae pretium erit.

Et quoniam huc me sermo perduxit, opportunum sane existimo inscriptiones illas postremae huius speciei in mentem legentium revocare, quae in cubiculo Palatii inter aedificia Caii Caesaris et Tiberianam domum exstant, de quibus paucis ab hinc mensibus longe lateque fama locuta est. Inter has inscriptiones figuris quasdam ipse recognovi in quibus scenographiam crucis supplicii, primo ictu oculi, mihi non solum, sed aliis etiam harum rerum peritis expressam fuisse visum est. Sed de hoc argumento nihil omnino scripti, quamvis ad id faciendum compulsi, et inter amicos privato sermone et quidem dubitanter verba feci. Dibus postea tantum diebus elapsis, et re maturius considerata, receptam in animum opinionem prorsus dimisi; et variis modis, litteris quidem in publicum per ephemerides editis, id pervulgatum volui; quin imo publicationes etiam

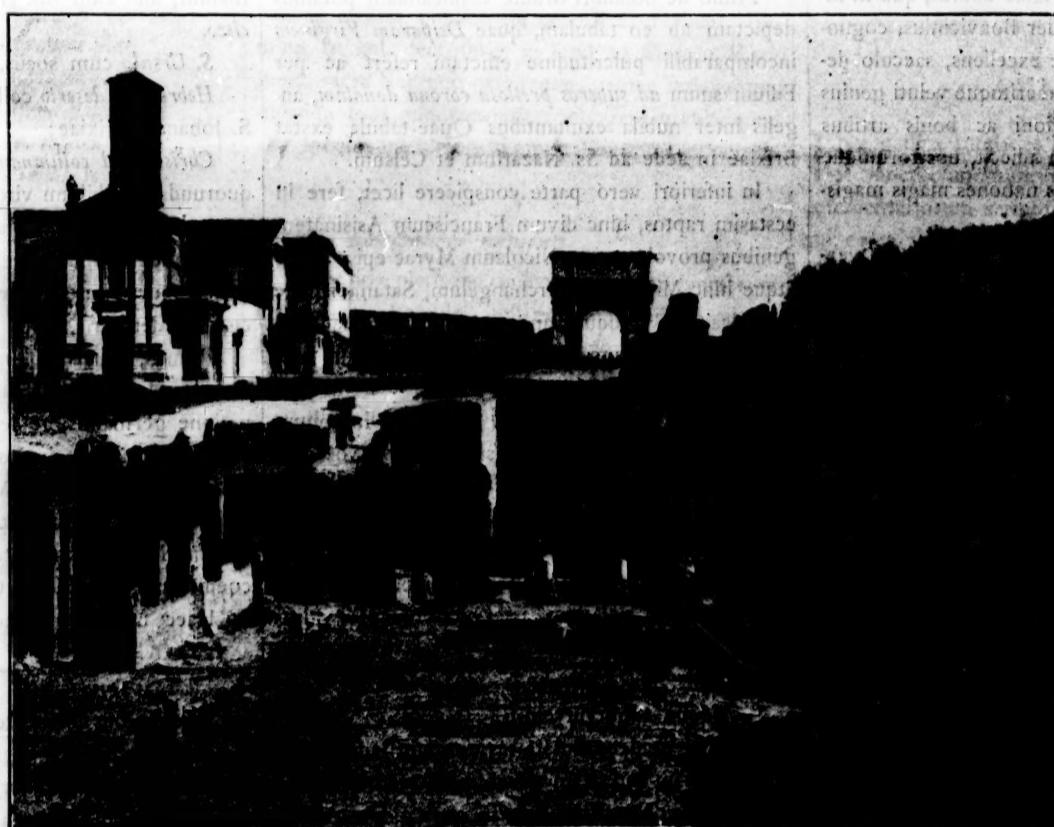
hac de re ab aliis, me inscio, illis diebus prolatas omnino apocryphas atque arbitrarias declaravi (1).

Sed nuper commentationes novae de hoc suscepiae sunt; et quidem talibus verbis, ut explicatio illa mihi adhuc attribui possit, atque ea intentione, ut ab explanato nunc inscriptionis sensu facile sibi auctores triumphum apud rei ignaros pararent.

Quod contra veritatem et aequitatem certe actum est. Auctores quidem minime latebat me opinionem illam non solum dimisisse, sed inscriptionum etiam ethnicam naturam multum ante eos recognovisse.

Quapropter libellos istos, et alios similes qui fortasse in lucem prodituri erunt, utpote a veritate, circa id quod mihi attribuitur, prorsus alienos, ante archaeologorum non solum, sed etiam honestorum hominum coetum tota animi indignatione denuncio. Sed iam ad propositum redeamus.

De rebus archaeologicis scribens monumenta veterum Christianorum omnino praeterire iniuriosum plane esset; ipsis nempe primaevae Ecclesiae historia

Domus Virginum Vestarium.

novo regimine sequenti tempore peractae, et praesertim a Guidone Baccellio v. c., cuius auctoritate anno 1884 insigne monumentum Virginum Vestarium in lucem prodiit. Et vir ipse, romanarum antiquitatum cultor eximius atque amator, nunc in re archaeologica regenda, ut ita dicam, *tertium consul*, ad monumenta romani Fori tuenda et exornanda omni cura animum vertit; et hisce ipsis diebus, coadiuvante Iacobo Bonio architecto, spectaculum omnibus rei antiquariae cultoribus apprime gratum oculis nostris subiecit.

Aedis Vestae, in qua ignem aeternum Romanus populus cultu antiquissimo, ut imperii pignus, servabat, podium informe tantum supererat. At nunc columnae quae fractae circum iacebant in locum suum iam redeunt; columnis epistilium cum zophoro anaglyphis nobilissimis exornato superimponitur. Sacellum compitale, titulo aetatis facile Hadriani Augusti insigne, ante domum Virginum Vestarium pristinae redditur magnificentiae; rostra denique ante clivum Capitolinum, ac bases honorariae prope Sacram viam dispositae marmoreis atque aeneis ornamentis, quae prius geregant, iterum decorantur.

Consilium saepe optimum et omni laude dignum, quod archaeologorum in votis maxime erat! Itaque

(1) Cf. scriptum iisdem diebus mense februario a. 1898 editum, cui titulus: *Di alcuni graffiti del Palatino, etc.*, et opusculum sequenti mense a me gallico idiomate vulgatum: *Guide du Palatin, etc.*, pag. 147.

neque ego hanc provinciam suscipiens difficultatem eius bene gerendae ignoro, neque mihi sumo aut arrogo ut par ei rei iudicer. Tamen quid faciam? Num tacendo rem optimi consilii ad nihilum redigi patiar? Cur non confidam potius humanitati ac benevolentiae tuae, optime lector, qui scis satis esse laudandam voluntatem etiam cum desint vires? Benigne igitur excipias rogo, quod in usum tuum paravi; nam de

elegiacos; et volumine edito de locis qui sunt aut habentur corrupti in Catulli carminibus, doctrinam suam et singularem praesertim locos difficiliores emendandi atque interpretandi sollertia viris doctis probavit. Eadem curam nunc in Propertii librum primum adhibuit, in mediumque vocatis iis versibus et locutionibus, quas multum iam inde a Scaligero et Passeratio interpres torserunt, innumerisque emendatio-

cere dicendi sunt; nam et inscriptions in lapidibus apud eos repertae et recta interpretatio eorum Propertii carminum, ubi de patria sua loquitur, omnem controversiam dirimunt. Eliseus in dissertationula sua, quae tamquam specimen est et breviarium maioris et diligentioris operis, omnia argumenta de Asisio Propertii patria in unum congressit, vexatosque poetae de hac re locos acutissimis observationibus illustravit; ita ut de huiusmodi quaestione ne minimae quidem, ut ego arbitror, dubitationi locus relictus sit.

Antequam Umbrum Callimachum relinquamus, monendi sunt lectores, librum de eo nuperrime editum esse Augustae Taurinorum ex aedibus I. B. Paviae, cuius auctor esse fertur Caietanus Agnoli; at mihi nondum hunc librum pervolutare datum est.

Venio ad aliud maioris momenti opus, quod est de carminibus pseudo-vergilianis, quae inscribuntur: *Dirae* et *Lydia*. De his disseruit Romanus Sciava libro qui inscribitur: Prof. ROMANO SCIAVA, *Le Imprecazioni e la Lydia, poemetti d'ignoto autore latino, con traduzione e commento* (Pesaro, 1898).

Liber ab auctore suo dicatus est I. B. Gandino viro praeclaro et omnibus latinitatis studiosis notissimo; ex dedicatione autem colligimus, Sciavam fuisse olim Gandini discipulum, eiusque memoriam gratissimam servare. Quod utrique honori est. In hoc libro igitur Pisaurensis professor *Diras* et *Lydiam* omni cura illustrandas sibi proposuit. Et primum diligentissimis Prolegomenis (pagg. 1-50) eas omnes quaestiones pertractavit, quae haec carmina legenti occurrunt; quis auctor *Dirarum* habendus sit quoque tempore conscriptae; utrum *Dirae* et *Lydia* idem sint carmen an alterae ab altera se iungenda sint; quis sit Battarus, quem poeta alloquitur; quo pacto *Dirae* in strophas sint distribuendae; quibus omnibus subiungitur perspicua de codicibus editionibusque eorum carminum expositio. Quod vulgo inde a Scaligero creditur, haec poëmatia auctorem habuisse Valerium Catonem grammaticum, hanc opinionem respuit et pro nihilo putat Sciava; qui ex eo quod in *Diris* loquitur poeta de Trinacriae insulae agris, hinc conjectura ducitur ad suspicandum eum Siculum fuisse, scripsisse autem postquam devicto S. Pompeio tota Sicilia in Octavianisditionem redacta esset, i. e. anno ferme 720 ab U. c. Quae Sciavae conjectura omnino probanda videtur mihi; et in universum animadverto haec Prolegomena ita se habere ut ingenium et doctrinam auctoris luculenter testentur. — Sic diligentissime in *Diras* *Lydiamque* praefatus Noster, iam ipsa latina poëmatia optima lectione profert, iisque subnectit et versionem italicam numeris adstrictam et copiosissimas annotationes. En habes, candide lector, librum non indignum quem in manus tollas, perlegasque.

Denique mentionem faciam latini cuiusdam opusculi quod ex Sicilia ad nos pervenit; en titulum: C. MARCHESI, *Duo codices mss. Anonymi Neveleti* (Catania, Giannotta, 1898).

Opusculum dicavit auctor Felici Ramorino « clarissimo optimoque magistro » suo; est enim ille etiam discipulus Athenaei Florentini. Satis constat, inter corpora fabularum Aesopicarum, quae senescente litterarum aetate extiterunt, illud adnumerandum esse quod primus Isaacus Neveletus edidit in *Mythologia Aesopica* (Francofurti, 1610). Sexaginta sunt fabulae elegiaco metro conscriptae; quarum auctor cum ignotus sit, ea sylloge vulgo sub nomine « *Anonymus Neveleti* » fertur. Huius corporis fabularum duos codices manu scriptos invenit Marchesi in bibliotheca Catinensi, nondum a viris doctis collatos; horum descriptionem et varias le-

Deipara Virgo, quam A. Bonvicinus pinxit.

nonnullis operibus nuper in Italia editis sermonem hodie instituam.

Primum te animo et cogitatione convertas velim ad ea opera, quae non in usum scholarum, sed studio doctrinae composita sunt. Quo in numero occurrunt ante omnia nobis duo opuscula de Propertio poeta; quae sunt: GIACOMO GIRI, *Sul primo libro delle elegie di Properzio* (Palermo, Virzi, 1898). — RAFFAELE ELISEI, *Nuovi studi sulla patria di S. Properzio* (in *Atti dell'Accad. Properziana del Subasio*, Assisi, luglio 1898).

Multum verae doctrinae est in priore opere, cuius auctor, Iacobus Giri, doctor est latinis litteris tradensis in R. Panormitano Athenaeo. Iam aliquot annos totum hic se abdidit in studio poetarum quos vocant

nibus, quas alii alio tempore excogitarunt, diligenter velut trutina perpensis, multum sine dubio contulit ad locos Propertianos recte intelligendos. Quod si interdum opinioni eius non videtur esse assentendum, neque rem acu tetigisse, at Propertii studiosorum nemini non utilis erit huius opusculi lectio.

A magistro ad discipulum! Raphaël enim Elisei, qui de patria Propertii disseruit, alumnus est etiam nunc in R. Florentino Athenaeo. Qui quod huiusmodi argumentum sibi sumpserit tractandum, nemini mirum videbitur consideranti et eum esse Asisinatem et Asisinate semper maxima pertinacia contra Mevanates aut Hispellates depugnasse ut Propertium sibi vindicarent. Quod quidem iure quodam suo fa-

monumentum cum statua, quamvis sero, merito tamen, impraesentiarum dicavit.

Haec censui in memoriam revocanda ut cuique praestanti viro debitus honos tribuatur.

I. CASCIOLE.

IN FONTEM 'AQUAE SANCTAE,

*Crebras fertur Ager Romanus gignere febres;
At, quae gignit humo, damna resarcit aquis.
Haud procul Urbe (quoto lapide absit, nescio) Fons est,
Cui datur a Sancta nomen et omen Aqua.
Urbs buc tota solet concurrere: pars vebiturque
Rheda, pars equitat, pars pede carpit iter;
Pars innixa rotae, quam pes iam dexter adurget,
Iam laevis, praeceps verrit aratque vias.
Sed plerosque vides amplos concendere currus,
Quos per bina rapit ferrea tigna vapor.
Viso Fonte, caterva ruit bibitura, capaci
(Quem decies hausit) vix salienda scypho.
Mox implere cados et obeso ventre lagenas
Certat, et in proprias vasa referre domos.
Laudes huius Aquae quis digno praedicet ore?
Quis salis ingeniti vimque genusque notet?
Mulcet ventriculum, pituitam naribus arcet,
Pulmones vacuat phlegmate, bile iecur;
Sanguinis accelerat cursum renovatque calorem:
Nervos firmat, Atlas ut videare novus.
Offusos cerebro, fugat altros quoque vapores,
Labra (quod adstipeas) balba diserta facit.
Addit et ignavis animum: nihil ille pavebit,
Spumantem pateram qui semel ebiberit.
Ambigitur, fractos num rursus glutinet artus,
Num demat claudio vincla morasque pedi.
Unum constat: Aquas cum Sanctas ipse bibissem,
Haec mibi continuo disticha Musa dedit;
Clauda dedit, fateor; vilii tamen accipe causam:
Salsae nempe fui potior avarus Aquae.*

FRANC. X. REUSS.

FRUSTULA

AER nubilus, plumbei tholi instar, incumbit: nulli prorsus homines in hortis, in agris nulli; sylva comas, terraque omne suum decus amisit: arbores ipsae prementis undique luctus capere partem videntur, ad caelum arida tendentes brachia ramorum. Tristis quidem november mensis, ad mortis imaginem non animis modo, sed prope oculis obversandam, natura sua accommodatus. Iam inde vero ab antiquissimis gentibus comparatae consuetudinis eorum, qui e vita cesserunt, memoriae per mensem istum recolendae, indicia praebentur. Romani, quamvis ferialia festa mense februario fuerint statuta, delubra subterranea reserabant inferis manibusque dicata, iisque diebus nihil agere, quod maximi reipublicae momenti esset futurum, nullos delectus, nulla comitia habere, nullum praelium inire, neque anchoras solvere, vel nuptias celebrare consueverunt. At contra gladiatorum certamina tunc certabantur (stulte enim putabant, quo magis effunderetur sanguis, eo minus manum iras in mortuorum animas saevire); cruentis autem his ludis absolutis, mutua inter se convivia agitabant cives, curam recentis necis atque piacula multo mero nefarie obruentes!

Romanorum solemnia mense novembri.

Conviviis nuper memoratis ea addenda sunt, conquisitissimis cibis instructa, quae idibus novembribus in templo Capitolino Iovi dicato habebantur, ut divum pater et hominum rex secundus firme rei Romanae maneret; eodemque fere tempore plebs, Bacchi in honorem, pariter epulis potionibusque immoderate inserviens, initium Brumalibus, aliquot dies perdurantibus, iucunde imponebat, frigora imminentis hiemis arcendi gratia. — Plane autem liquet, propiora ob frequentes cruditates febris frigora helluones illos sibi comparare. — Ceterum, mense novembri, equum quoque spectacula in Campo Martio praebendis fuit, magna civium frequentia, praesertim patricii generis: ex eo enim ordine iuvenes cursu atque bellicis artibus publice ibi corpus exercebant. Demum IIII kal. decembres in fano ad Circum Maximum, sacra Neptuno peragentes, nautae feriabantur, ut aequorum numini meritas solverent grates, quod eos incolumes nimbis tempestatis servaverit.

Mensis novembri nomina.

Assentior plerisque mensem hunc novembrem dictum, quia Romulei anni nonum: fuerunt qui appellationis originem e novis imbris traxerint; alii etiam ex novi vini potu. Apud Athenienses ei nomen fuit Anchesterion, quasi nempe exinanitae fetu arbores; Macedones, qui eum in deorum numero venerarunt, dei mensem nuncuparunt; Pleiiparum Cypri; Athyr Aegypti; Kisieu Chaldae Iudeaque; Vuintermon Teutoni; Saxones autem Slathermaen, ac deinde Blotb-monath, mensem scilicet sanguinis, ex pluribus piaculis.

Flores autumnales.

Abhinc annos quinquaginta fere incognitus, vix a rudibus nivosorum montium incolis perspectus, autumni tempestate flos oritur, praesertim in summis Alpibus, unde per omnes terras venumdatur. Suave, insuetum virgultum, cuius folia pilosiora, mollia, tam plena venustate formosum flosculum redimunt, ut quasi unum idemque effingant, stellam albam, opacam, amoenissimam. Ex eo Edelweiss, quo vulgo cognoscitur, nomen apud Rhetios invenit, cum qui herbarium artem docent gnaphalium leontopodium, sive leontopodium alpinum dixerint. Ceteram, inter Germanos praesertim, multi multa ac poetica ederunt de hoc mirabili naturae munere saxis germinante, gelu virescente, ante omnes flores longe soli tacitaeque lunae silentiis proximo, sibilans ubi turbo infremit, nullaque arbor, nullum germen inhabitat. Qui laudes flosculi Edelweiss carminibus celebrarunt minime hisce nostris temporibus enumerari queunt: Antoniam magnam Tusciae ducem, Pichler, Schneller, Heusler, Hunold, Terlago, Beck, Zwanziger, Hormann, Baum-bach, Nordmann, Kobell, Scherer, aliasque multos reperi.

Utilia.

Scriptitibus nihil sane importunius, quam ex chalybe calamos, quibus nostris diebus omnino fere utimur, quia rubigine laeos, crebro permutare. En igitur modus impediendi quominus rubigine calamihi corrumpantur. Merge nempe eos in cuprum sulphatum, quod liquaveris; dimidium horae relinque; absterge deinde leviter, arefac. Hac enim agendi ratione cupri integumentum, quod calatum obtexit, rubiginis compositionem prohibet.

Iocosa.

Paschasi epigramma in iudicia:

*Mille mibi nummos substraxerat Heliodorus,
In quem bella fori litigiosa paro.
Causam agit in vinclis. longoque examine utrinque
Res trahitur; negat is, contra ego, teste, probo.
Convictus tandem furti damnatur, eidem
Poena et perpetui scribitur exsilio.
Restitui argentum decernitur: at prius a me
Mercedem Index exigit ope suam.
Sic qui iudicio mibi reddi mille putabam,
Exhaustis primis, altera mille dedi.
In ius, o iterum Index veterator, eamus:
Mille ego perdideram, millia bina rapis.*

FORFEX.

ANNALES

De gallica tutela et fide catholicorum, in Locis Sanctis, multum, varieque disputatum est a commentariorum scriptoribus, sive qui nostra, sive qui extra recensent. Alii, alia plus minusve bene de Summi Pontificis sententia iudicarunt. Nos cetera omittentes, quae in ephemeride *Journal de Genève* in rem continentur, eo libentius referemus, quo magis eius scriptores a doctrina Ecclesiae catholicae dissident.

Quae Gallorum Germanorumque animos modo irritat, scinditque quaestio, haud bene intellecta, tota commutata est, prout sua quemque trahit voluptas, quum Leonis XIII verba aliter sint audita ac sonant. Quae a fide dignis hominibus Romae vitam degentibus accepimus ita iacent. Gallia in fidem suam recipit religiones nomine catholicis decoratas in Locis Sanctis et in ceteris orbis partibus ad orientem solem vergentibus, in quibus sunt Evangelii praecones vulgo Missionarii, aut sacerdotes gentis diversae. Quod si accidat ut Hierosolimis in sacra urbe Germanorum collegium floreat, vel cuius maior pars ad eos spectet, res natura sua postulat ut Germanorum imperium tutela in eo tamquam iure suo utatur. Neque illud quoque excludendum est, nempe si quod Germano forte tectum praesidio Gallorum collegium, aut res quacumque ratione laedatur, tutela germanica una cum gallica coniungi possit. Ita in re audienda sunt verba S. Sedis Germanae reipublicae administratoribus. Cum igitur res ita se habeat, nusquam de tutela catholica apud gentes orientis partes incolentes agitanda est.

Sed multi rerum scriptores mala verba movent in S. Sedem, ut Vaticanum inter et Germaniam discordiae sint et inimicitiae. Vanum idemque stultum et pravum opus! Quod luculenter factis dictisque comprobatur, quibus Guillelmus nomine secundus Germanorum imperator declaravit se cum Sancta Sede plenissime et Leone XIII familiariter velle semper uti.

Perturbati civium animi sive qui pro Dreyfus, sive qui contra tenent partes, quorum motu reipublicae Gallicae moderatores nuper sunt de imperio administrando deiecti, multa monent, ex quibus gravia consequi possunt. Cuncti oratores populares, in quibus Felix Faure, qui reipublicae Gallicae praest, sententiā consensione, vota solemnia suscepserunt pro victoria civilis potestatis supra militarem, rerum autem curatores, qui saepe suffragiorum detrimenta passi sunt, praecipitem fugam capesserunt tum que-

RERUM ELENCHUS PRIMI NUMERI

De Voce Urbis
Vox Urbis
Vocis Urbis Antesignani
Birota velocissima
Acraephiensis Inscriptio et Oratio Neronis
Vesperae Palatinae
Varia. — In memoriam Monaldi Leopardi comitis
 De Paccio nomine
 De mente octobri, etc.
Templum Vettiae Tibure
Anthea (*Famus ad Ippum*)
Sextimo Pontifici Leoni XIII. — Disticha
Annales
Acta Santaes Sedis
Epistularum commercium
Aenigma.

CARD. L. M. PAROCCHI.
v. u.
P. C. DE ANGELIS.
M. RICCI.
F. PELLEGRINI.
H. DE VEUCY-PERRALICE.
I. CUGNOMI.
I.
FORNIK.
L. GASCHELL.
P. ANGELINI.
A. ANZOLATTI.
EGNATIUS.
THOMAS.
A. SARTORI.

Periodical of Soci

VIA ROMA 107 — MILANO

EDIZIONE QUADRIMESTRALE

PREZZO 1000 LIRE — 100 FRANCS

PER SUBSCRIPTIONE ALL'ESTERO

EDIZIONE QUADRIMESTRALE

PREZZO 1000 LIRE — 100 FRANCS

PER SUBSCRIPTIONE ALL'ESTERO

EDIZIONE QUADRIMESTRALE

PREZZO 1000 LIRE — 100 FRANCS

PER SUBSCRIPTIONE ALL'ESTERO

EDIZIONE QUADRIMESTRALE

PREZZO 1000 LIRE — 100 FRANCS

PER SUBSCRIPTIONE ALL'ESTERO

EDIZIONE QUADRIMESTRALE

PREZZO 1000 LIRE — 100 FRANCS

PER SUBSCRIPTIONE ALL'ESTERO

EDIZIONE QUADRIMESTRALE

PREZZO 1000 LIRE — 100 FRANCS

PER SUBSCRIPTIONE ALL'ESTERO

THOMAE AQUINATI

Summa Theologica

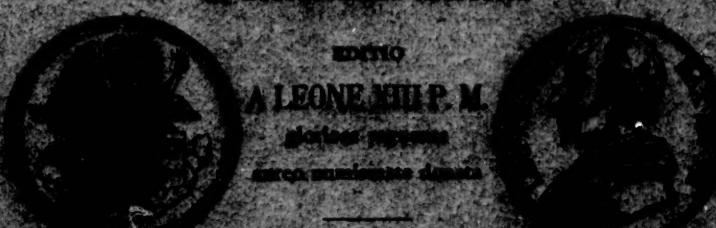
EDIZIONE
DI FOUNDATION LIBRARY LIBRARY
IN ACCORDANCE WITH THE GUARANTEE

EDIZIO

A LEONE XIII P. M.

Monachorum

Constituta anno

DANGERS AND DANGEROUS METHODS OF CONVERSATION IN THE CHURCH. —
THE DANGERS OF CONVERSATION IN THE CHURCH. —
THE DANGERS OF CONVERSATION IN THE CHURCH.

Opera Inedita (1492-1500) vol. I. ED.

rimoniis amicorum, qui in sinistra contionis publicae parte considunt, tum eorum clamoribus in parte adversa: *Bene exercitus!*

Quae omnia rerum commutandarum cupidi, iam prospicientes taetris futurorum picturis, omni ope removere conati sunt; dempta enim Brissoni summa imperii, neque leges et iura retractarentur, neque civitas popularis vigeret, neque ipsa res publica staret. Omnis Gallia penes Jesuitas et audacissimos imperatores esset. Haec Ranc orator ordinis senatorii. Quid dicemus de feroci vehementique Clemenceau, qui in commentario *Aurore bellum* indicebat Felici Faure, quem increpans provocabat, ut Brissonis loco hominem Cavaignac poneret, aut quemque alium qui partibus Boisdeffre-Esterhazy faveret? Ipsos siebat vim in se esse illatos, per difficile tamen esse saeculo xx perditissimos exercitus imperatores ducesque sustineri posse patriae caritate invocata: quicumque S. Ecclesiae praecelta contemneret in ergastula et custodias duceretur: legis imperio obedirent: secus se non ignorare quid Gallica res publica de corario festiva veste induito in commune consuleret.

Caveant tamen et Clemenceau et eius factiones pro Dreyfus constituae, ne stultis suis factis amplissimos homines exercitumque lassent, et memoria teneant quod est in proverbio: *ne quid nimis.*

*

Cum Angli, Aegyptiorum regni nomine, ad recipiendas Sudanenses regiones magnis cum copiis essent profecti, Galli per quaesitorem terrarum, quendam Marchand exercitus ducem, Fashodam urbem occupare maturaverunt. Quae quidem urbs olim Aegyptiorum legibus obediebat, nunc his vinculis soluta et libera facta, quasi *res nullius* a Gallis habebatur; quapropter quo iure Angli usi sunt ut ceteris regionibus aequinotiali circulo obiacentibus ad Aegyptios quandam spectantibus potirentur, eo prorsus ipso Galli ut Fashodam in suam potestatem redigerent.

Quum omnes, qui in res publica versantur, per Fashodam praevideant futurum esse iter commodissimum rerum, quae ex Africa exportantur, aut importantur, quippe quae superiores partes Nili fluminis coniungat cum regionibus Conghi et si prioris Oubanghi, Galli necesse fuit ea urbe potiri, ne commercia sua interciperentur. Qui tamen prompti sunt et parati ad Fashodam Anglis cedendum, dummodo aperiatur ipsis via, quae ad Nium ducat.

Homines, qui res anglicas moderantur, cum Gallos invasores existimant, ab his postulant ut illico Fashoda discedant absolute in praesens tempus, lubitu suo in futurum seriusque se aiquid illis concessuros pollicentur.

Civilis ratio et disciplina administrandi externa utriusque nationis, dum scribimus, est adiuc perturbata, neque in praesenti ad animorum concordiam res nobis viam inire videtur.

EGNATIUS.

*Felix qui potuit rerum cognoscere causas;
Atque metus omnes et inexorabile fatum
Subiecit pedibus, strepitumque Acherontis avari.*

(VERG., Georg. II, 490).

*Latius regnes, avidum domando
Spiritum, quam si Lybiam remotis
Gadibus iungas, et uteque Poenus
Serviat uni.*

(VOR., Lyric. II, 2).

ACTA SANCTAE SEDIS

EX S. R. ET U. INQUISITIONE

QUAESTIO magni ponderis proposita est. Plures ex mulieribus quae nupserant militibus qui bello cum Aethiopibus ad Aduam congressi sunt, mortuos putantes viros quorum nulla notitia haberi potuit, denuo nupturiunt. Si contradicatur, periculum est eas votum implere secundum leges civiles tantum: at quid, si fiat facultas?

Sacra Congregatio, die 20 iulii proximi, sic rem definitiv:

« Dummodo agatur de viris qui certo adstiterunt pugnae de Adua, et peractis opportunis investigationibus, indubitanter cognosci nequeat an vir reapse mortuus ceciderit, attentis specialibus circumstantiis in casu exposito occurrentibus, et valida presumptione obitus, Ordinarius permittere poterit transiit ad alias nuptias ».

Quo rescripto, facile cuique videre est nedum viam sterni ad bigamiam, ut quidam imperiti dictarunt, sanctam servari matrimonii unitatem itemque libertati mulierum provideri. Sane ita legitime arguitur coniugis obitus; quod satis est abundeque ut, quantum homini licet, constet ea quae dicitur « status libertas ».

SS. RITUUM CONGREGATIONIS
RESPONSA

Relatum fuit consuetudinem vigere apud quasdam Poloniae dioeceses in missis, quae conficiuntur cum cantu, at sine ministris sacris, cantores utique respondere sacerdoti, at omittere *Introitum*, *Gloria* aliasque cantus fieri solitos in missa solemnii, contra vero pios hymnos lingua patria, tempore missae, concinere.

Quaesitum deinde:

« I. Utrum praedictus usus cantilenarum approbari, vel saltem tolerari possit?

« II. Utrum in missis cantatis sine ministris sacris organarii et chorus debeant semper exequi cantu, vel voce intelligibili cum organo omnes partes ex Graduali Romano? »

Sacra Congregatio die 25 iunii 1898 respondit: « Ad 1um obstant decreta, praesertim in una *Bisarchien.* 21 januarii 1896. Ad 2um affirmative ».

Porro decretum *Bisarchien.* huiusmodi est ut cani permittat, si consentiat Ordinarius, « preces vel hymnos lingua vernacula compositos in honorem Sancti, vel Mysterii, cuius festum agitur » tempore missae priuale; interdicat dum missa solemniter agitur.

Eadem Sacra Congregatio super quaestione: « Utrum in festo SS. Corporis Christi eiusque octava, quando fit processio cum SS. Eucharistiae sacramento, et in aliis processionibus theophoricis, licet defteri imagines B. Mariae Virginis ac Sanctorum » (quae est consuetudo diuturna quibusdam locis dioecesis Basileen. et Laganen.), die 1st iulii 1898, respondit negative.

S. INDULGENTIARUM CONGREGATIO

per generale decretum datum die 26 maii 1898 declaravit « omnes Indulgencias mille, vel plurium milium annorum, quae hoc usque concessae dicuntur aut sunt, revocatas esse, et uti revocatas ab omnibus habendas ».

EX S. CONGR. NEGOTII EXTRAORDINARIIS

Referente huius Congregationis secretario nonnullos Antistites Antillarum vocasse in dubium vim

Litterarum Apostolicarum *Trans Oceanum*, quasi eorum gentes non attingerent, Sanctissimus Dominus, die 16 augusti 1898, « declarandum censuit praefatas Litteras Apostolicas vigorem habere in omnibus Antillis, et ceteris insulis maris Caraibici, cuicunque civili ditioni subiificantur »; idque publicum fieri servarique mandavit.

THOMAS.

EPISTULARUM COMMERCII

Omnibus, imprimis, ephemeredibus, quae *Vocem Urbis* suis laudibus affecerunt et legentibus commendarunt, viris item amplissimis, qui operam nostram assensu probaverunt, gratias quam plurimas agimus.

Cl. I. G. - *Romam.* - Anigmatis interpretationem accipimus. Praemium propositum vero kalendis tantum ianuarii socii sortientur, idque ea mente est constitutum, ut interpretatio commode possit vel ex locis longinquioribus mitti. Deinde, decimo quinto quoque die sortitio fiet.

Cl. E. T. - *Salernum.* - Scriptum tuum, quod typis exprimatur, nobis dignum videtur. Ab *Vocis Urbis* inde tamen quum non nihil abhorreat, illud nobis est, aegro quamvis animo, excludendum.

U. P. - *Panormum.* - Nullo pacto, quod scribis, fieri potest. *Vox Urbis* enim, quae soluta oratione, non quae numeris fusa miserint socii, edenda curabit. Haec autem excipiet, si magni sint momenti, et apta ad linguam latinam, ad artes et litteras fovendas, ad animos legentium, tot curis hoc tempore vexatis, alliciendos, vel, saltē, recreandos. Quae autem, invita, ut aiunt, *Minerva*, verba tantum sunt ac rhetorum pompa, etsi latine scripta, vel respuentur, vel comminuta mittentur in cistellulam. *Haec olim meminisse iuvabit.*

Cl. I. W. - *Strigonium, in Hungaria.* - Lege, quae supra ad U. P. scripsimus. Subnotationis vero legibus, in huius commentarii fronte propositis, cuique standum est.

Cl. M. L. D. - *Lutetiam Parisiorum.* - Carmina « rythmico versu conscripta » maximopere nobis probantur. Ea tamen *Vox Urbis* edere non potest. Vide, sis, monitum in altera operculi pagina

Quum demum sit difficillimum omnia in hoc edendo commentario vitare, qui legunt, si in nonnullis offendent mendis, ne eas virgula admodum censoria notare velint precamur. In primo autem numero haec corrigit, « quae sive incuria fudit, sive humana parum cavit natura »: in pag. 2, col. 3^a, v. 55: aspernanda; in pag. 4, col. 2^a, v. 50: sacculus; in pag. 8, col. 1^a, v. 35: opprobrium; in 3° operculi pag.: nuncium et utilissimum.

A SECRETIS.

AENIGMA

(VULGO ITALICE SCIARADA)

Creditur a caelo noster descendere vertex,
Pes noster medium per mare captat iter.
Sed capiti coniunge pedem; surgemus ab horto,
Dantes, quod foliis, flore et odore iuvat.
Nec verum arboribus similes, nec dicimur herbis,
Nec squama, aut pinnis res tribuenda mari.

X.

Ex sociis qui huius aenigmatis interpretationem ad ephemeredis moderatorem miserint intra duos menses, unus, sortitus, gratis accipiet:

XIPHIA
carmen celeberrimum, quod DIDACUS VITRIOLIUS panxit.

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE - Ex Officina Forzani et Socii.

DE LA VIEILLE & S

ANVERSA - TOLGSA

ARMONADE